

**Till
Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM**

Slutredovisning av de särskilda medlen för arbete med asylsökande och nyanländas etablering beslutade av regeringen 2016-11-24.

Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) ber härmed att få lämna slutredovisning av de särskilda medlen som regeringen beslutade 2016-11-24 skulle fördelas till trossamfund för att stärka deras pågående arbete med asylsökande och nyanländas etablering.

Denna slutredovisning ska ses tillsammans med och i ljuset av den slutredovisning som myndigheten lämnade 2017-05-15 angående de medel, 10 miljoner kronor, som regeringen 2015-12-11 beslutade skulle fördelas till ett urval av trossamfund för samma syfte som de medel som här redovisas. Då pengarna har gått till att stärka pågående insatser så har de i stort sett gått till ett urval av aktiviteter som även tog emot stöd under 2016. Detta innebär att mycket av det som redovisades i den slutredovisning som myndigheten lämnade 2016-11-24 också är relevant i denna slutredovisning. Därför kan upprepningar förekomma, eller hänvisningar till den tidigare slutredovisningen. På de flesta ställen i redovisningen används asylsökande, nyanlända och flyktingar synonymt.

1. Sammanfattning

De av regeringen anslagna 2.5 miljoner kronor har förbrukats i enlighet med regeringens intentioner och riktlinjer. Därutöver har flera samfund centralt lagt sammanlagt cirka 2 311 000 kronor av egna centrala medel. Verksamhet har ägt rum i 187 församlingar/regioner inom Sveriges alla län.

2. Fördelning av de 2.5 miljoner kronor regeringen anslög 2016-11-24

Regeringen beslutade 2016-11-24 att:

”Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) ska utan rekvisition och senast den 15 december 2016 betala ut 2.5 miljoner kronor till ett urval av statsbidragsberättigade trossamfund. Medlen syftar till att möjliggöra en snabb förstärkning av organisationernas pågående verksamheter riktade till asylsökande och för nyanländas etablering. Medlen får användas till mötesplatser och sociala aktiviteter som involverar asylsökande och nyanlända och till stödjande insatser, till exempel verksamheter som syftar till att öka asylsökandes och nyanländas kunskaper i svenska eller annan etableringsfrämjande verksamhet. En del av medlen kan användas till samverkan med andra organisationer eller till interreligiöst samarbete. De trossamfund som tilldelas medel ska verka för att medlen så effektivt som möjligt når verksamhet i alla berörda delar av landet. Medlen få endast användas för verksamhet som respekterar demokratins idéer, inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering.”

Utifrån den kunskap myndigheten har om de statsbidragsberättigade trossamfunden och utifrån vad berörda trossamfund rapporterade angående de särskilda medel regeringen anslög under 2016 fördelades de av regeringen anslagna 2.5 miljoner kronorna till 9 stycken trossamfund. (Bilaga 1) Detta meddelades trossamfunden genom brev 2016-11-29. (Bilaga 2) Pengarna betalades ut före den 15 december 2016.

3. Hur fördelades pengarna?

Pengarna fördelades i proportion till den fördelning som gjordes 2016. Dock fick de minde trossamfunden något mer.

4. Trossamfundens slutredovisning till SST

Enligt regeringsbeslutet angående de särskilda medlen begärde SST in en slutredovisning från berörda trossamfund. (Bilaga 3) Slutredovisningen skulle omfatta perioden 2017-01-01 fram till dess de sammanställde sin slutredovisning som skulle vara myndigheten tillhanda senast 2017-11-24.

5. Hur har de utbetalade medlen förbrukats?

Trossamfunden har vidareförmedlat de särskilda medlen i huvudsak på två sätt:

1. Främst de stora trossamfunden har haft ett internt ansökningsförfarande där de har tagit beslut på vilka lokala och regionala projekt som skulle få medel under 2017, men där medlen betalats ut efter rekvisition i efterhand.
2. Främst de små trossamfunden, som inte har en regional struktur och inte många lokala enheter, har anslagit pengar vartefter arbete utförts, då de flesta lokala enheter inte har ekonomiska möjligheter att ligga ute med pengar. I dessa fall redovisas utbetalade medel i efterhand till den nationella nivån.

Ekonomisk redovisning

Hur de anslagna medlen har använts kan delas upp i nedan nio kategorier.

1. **Lokaler.** Hyra, utgifter för iordningsställande, utrustning.
180 760 kronor
2. **Transporter.** Transporter till och ifrån verksamheter och t ex flyktingförläggningar. Skjuts till besök hos kommun/myndigheter, sjukvårdsbesök, församlingens gudstjänster m.m.
225 156 kronor
3. **Utbildning,** kurser, kursmaterial, språkcaféer, samhällsinformation m.m.
555 010 kronor
4. **Kultur.** Kostnad för kulturverksamhet, upplevelse, skapande, besök på kulturinstitutioner.
275 462 kronor
5. **Material och förnödenheter.** Tillfälligt boende, kläder, mat, hushållsartiklar, leksaker, receptfria läkemedel m.m.
559 411 kronor
6. **Löner/arvoden för ledare lokalt** eller lokalt verksamhetsansvariga, tolkar m.m.
407 329 kronor
7. **Löner/arvoden. Nationellt eller regionalt ansvariga** för samordning/utveckling av verksamhet och stöd till lokala aktörer.
186 000 kronor
8. **Volontärer.** Kostnad för utbildning och uppmuntran.
39 872 kronor
9. **Övrigt.** Rådgivningsverksamhet, kontakter med näringsliv, kuratorer m.m.
71 000 kronor

Summa: 2 500 000 kr

När siffrorna ovan jämförs med slutredovisningen för år 2016 så följer fördelningarna, i relativa tal, varandra tämligen väl. Det som möjligen sticker ut är att kostnader för volontärer är mycket lägre i denna redovisning. Beror antagligen på att man prioriterat att lägga pengarna på verksamheter och låtit kostnader för uppmuntran och liknande för volontärer stå tillbaka.

Egeninsats

Fem trossamfund har angivit i sina slutredovisningar att de gått in med centrala medel för att förstärka de särskilda medlen från regeringen. Summan är sammanlagt 2 311 000 kronor. Till detta kommer att Fräls-

ningsarmén har som sin kärnverksamhet att arbeta med bland annat de grupper som dessa särskilda medel var tänkta för och har därför inte kunnat ange någon egeninsats.

När det gäller egeninsats så bör man också, även om det inte är angivet, tänka in det stora och engagerade arbete som alla de lokala volontärerna lagt ner och även de lokala församlingarnas insamlade medel genom kollekter och gåvor till detta arbete.

6. Verksamhetens spridning över landet

Sammanlagt är det 187 församlingar/regioner som fått del av medlen. Viktigt att då notera att de flesta, om inte alla, har haft flera olika aktiviteter som helt eller delvis finansierats av dessa medel. Detta innebär att antal aktiviteter torde uppgå till över 500 stycken. Till detta ska läggas all den ordinarie verksamhet som asylsökande och nyanlända välkomnats till och blivit en del av.

I den förra slutredovisningen från 2017-05-15 så visades det att verksamheten var spridd över hela landet i alla län. Inget visar på att inte så skulle vara fallet även denna gång. De församlingar, 46 stycken, som fått stöd denna gång och som inte fick det förra gången, även om de hade verksamhet för målgruppen, finns spridda över hela landet.

7. Till vad har de särskilda medlen använts?

De redovisningar som inkommit visar på en fortsatt lyhördhet för flyktingars behov, en kreativitet och uppfinningsrikedom som imponerar och en fortsatt uthållighet som varit starkare än vad man rimligen kunnat förvänta.

För att sammanfatta i grova drag den verksamhet som de särskilda medlen har stött och gjort möjlig följer SST nedan de grupper som redovisades ovan i p. 5 angående den ekonomiska redovisningen:

1. Lokaler
2. Transporter
3. Utbildning
4. Kultur
5. Material och förnödenheter
6. Löner/arvoden för ledare lokalt, tolkar m m
7. Löner/arvoden för nationellt eller regionalt ansvariga för samordning och utveckling

8. Volontärer

9. Övrigt

Som regeringen sade i sitt beslut angående dessa särskilda medel så skall de gå ”till att möjliggöra en snabb förstärkning av organisationernas pågående verksamheter riktade till asylsökande och för nyanländas etablering. Medlen får användas till mötesplatser och sociala aktiviteter som involverar asylsökande och nyanlända och till stödjande insatser, till exempel verksamheter som syftar till att öka asylsökandes och nyanländas kunskaper i svenska eller annan etableringsfrämjande verksamhet”. Detta har betytt att trossamfunden med dessa extra medel har kunnat fortsätta att utveckla viss verksamhet och kunnat utvidga/förstärka annan.

Här följer en kort beskrivning av vad verksamhet inom de nio ovan nämnda kategorierna inneburit och i många fall fortfarande innebär. Mycket om inte det mesta är samma eller liknande som togs upp i förra redovisningen vilket är naturligt eftersom medlen skulle förstärka pågående verksamhet. Det som har förändrats eller utvecklats anges i texten.

Lokaler

Flera av de nyetablerade trossamfunden i Sverige har inte egna lokaler eller de lokaler man har är små. Det har betytt att behovet att hyra lokaler för samlingar, kurser och liknande varit stort. Likaså att i förekommande fall iordningställa dem och utrusta dem med pedagogiska utrustning, tolkutrustning och liknande. I många fall har det också gällt de sedan lång tid verksamma trossamfunden i Sverige.

Transporter

De flesta församlingar har försökt förlägga olika verksamheter utanför flyktingförläggningarna för att flyktingarna någon gång per vecka ska ha möjlighet att vistas i andra miljöer och även komma in till en tätort. Migrationsverket verkar att i många fall när de gjort upphandlingar inte tänkt på att ta med frågan om just transporter eller närheten till kommunala färdmedel. Transportkostnaderna har till stor del gått till buss/minibuss förhyrning. Därtill kommer ersättning för biltransporter för enskilda eller familjer till sjukvårdsinrättningar, sociala myndigheter men också till församlingens ordinarie verksamhet.

Utbildning, kurser, kursmaterial

Under denna rubrik har det till stor del handlat om språkundervisning och samhällskunskap. Ämnen som flyktingar initialt inte får del av genom stat eller kommun. Verksamheten har oftast skett i församlingen eller i av församlingen förhyrda lokaler, för att flyktingarna också ska kunna komma bort, någon dag i veckan, från förläggningarna och den inte alltid så goda psykosociala miljön där. För att detta ska fungera ordnas då av församlingarna transporter som församlingarna också bekostar. Finns här ett gott samarbete med studieförbunden. Här ska också särskilt nämnas insatsen från många pensionerade (och passionerade) lärare. Många församlingar har satsat på föreläsningar i samband med ordinarie gudstjänster, då med tolkhjälp, som

rört både grundläggande samhällsfunktioner och rättigheter men också värderingsfrågor. Detta är en verksamhet som fortsatt i samma omfattning utifrån växande behov.

Kultur/religion

Många församlingar har satsat på olika kulturarrangemang och samlingar där svensk kultur presenteras och i många fall där flyktingar fått visa sin kultur för svenskar i lokalsamhället. Begreppet blandad kör har i några fall fått en ny betydelse. Flera redovisar också besök på olika lokala och regionala kulturinstitutioner. Många ordnar också transporter från förläggningarna till församlingens gudstjänster. Detta för att flyktingar skall kunna delta i gudstjänstlivet, något som viktigt för många i en utsatt situation, men också för att kunna träffa präst/pastor/imam för samtal kring de upplevelser de varit med om under flykten och de tragedier många av dem drabbats av. Därtill betyder den sociala gemenskapen mycket. Denna verksamhet verkar ha vuxit på grund av att språkundervisning/språkcaféer har gjort att man lättare har kunnat tillgodogöra sig et svenska språket och därför också olika kulturupplevelse men också församlingarnas ordinarie verksamhet.

Materiel och förnödenheter

Arbetet inom detta område var av naturliga skäl stort under hösten 2015 och man kunde tro att efter Sveriges ändrade flyktingpolitik, med bland annat stängda gränser, att detta inte skulle vara lika omfattande under 2016 eller 2017. Detta har visat sig inte stämma. Det har fortfarande rört sig om akuta behov av övernattningsmöjligheter, tillfälliga lägenheter inklusive möbler, hjälp med resor inom landet eller till annat nordiskt land, förnödenheter, ej receptbelagd medicin. När det gäller den medicinska delen har det visat sig att särskilt kvinnor har haft det lättare att tala om sina särskilda behov och problem med kvinnliga företrädare i församlingarna. Då har det också varit viktigt att hjälpa till med att skaffa icke receptbelagda mediciner eller liknande. Flera trossamfund har redovisat en omfattande hjälp när det har gällt matkassar och kläder, särskilt vinterkläder, något som också myndigheten har kunnat konstatera vid olika studiebesök. Det kan också röra sig om, kanske inte akut hjälp i vanlig mening, en grupp som oftast förbises, nämligen barnen. Då handlar det om leksaker, presenter vid religiösa högtider, möjligheten att träffa andra (svenska) barn och så vidare. Något nytt som har tagits upp i redovisningarna är att många församlingar har gått in och hjälpt ensamkommande ungdomar som fyllt 18 år att kunna stanna i kommunen för att gå klart skola eller finnas kvar i ett nytt och tryggt socialt sammanhang.

Löner/arvoden för ledare lokalt, tolkar m m

Många av de riktigt små trossamfunden där det samtidigt kommit många flyktingar från de länder de har sin bakgrund i har inte vanligtvis personella resurser för att organisera kurs- och seminarieverksamhet, uppsökande verksamhet eller rådgivning. I de fallen har man genom de extra medlen haft möjlighet att deltidsanställa eller arvodera ledare/koordinatörer lokalt. Något som varit ovärderligt. För stora trossamfund där man har haft lokaler och möjligheter för många olika verksamheter har det varit också av vikt att kunna arvodera

någon eller några som ansvarat för planering och samordning. Därtill har det utbetalats arvoden för tolkar, kursledare och föreläsare i de fall man inte samarbetat med något studieförbund.

Löner/arvoden för nationellt eller regionalt ansvariga för samordning och utveckling

Flera trossamfund har på deltid, oftast initialt, anställt samordnare nationellt och/eller regionalt. Största delen av kostnaden för dessa har trossamfunden stått för själva. Initialt har de extra medlen använts till dess man funnit egen finansiering. Dessa har haft till uppgift att skapa samarbete och samverkan när det gäller flyktingarbetet med både egna församlingar regionalt men också med andra aktörer lokalt. Detta för att undvika dubbelarbete, i värsta fall konkurrens, och för att maximera och effektivisera medlens användning när det gäller verksamhet. Samordnarna har också, i de sammanhang där man har haft lokala anställda, fungerat som "spindeln i nätet". I en del fall har också samordnarna fungerat som inspiratörer för församlingar och grupper där krafterna börjat tryta och man behövt tänka nytt. Inspiratörer och stödjare för de som inte vetat hur de skall satsa på och även organisera sitt flyktingarbete.

Volontärer

När något akut händer hinner man inte alltid rusta sig själv eller andra för den uppgift som ligger framför en. Flyktingsituationen under hösten 2015 var nog ett tydligt exempel på detta. Flera trossamfund har med hjälp av dessa särskilda medel utbildat sina volontärer och församlingsledningar. Det har gällt frågor om bemötande som till exempel religionsdialog, frågor om mottagande som till exempel asylprocessen, frågor som rör migrationsverkets ansvar och arbete och likaså kommunerna. Detta betyder att i många trossamfund i dag finns en erfarenhet och en beredskap för detta arbete. Till detta kommer att många av de som har arbetat, i de flesta fall som volontärer, också utöver sin erfarenhet har en basutbildning inom området. De pengar som använts här har i huvudsak gått till utbildning av volontärer och i liten omfattning också till uppmuntran. Som den ekonomiska redovisningen visade så har mindre ekonomiska resurser gått till detta denna gång. Det kan dels bero på att man nu har en grupp utbildade volontärer och dels att man med mindre ekonomiska resurser använt egna medel till detta.

Annat

Det som ryms här är några församlingar som organiserat egen rådgivningsverksamhet med arvoderade kuratorer och socialarbetare. Här finns också ett par projekt där man vänt sig till det lokala näringslivet för att hitta framtida arbetsmöjligheter för asylsökande.

8. Samverkan med andra

Hur och med vilka man samverkat med ser olika ut men kan i huvudsak indelas i följande kategorier.

Samverkan med institutioner inom det egna samfundet. Som exempel kan nämnas Caritas, Islamic relief och liknande biståndsorganisationer som också har ett nationellt arbete i Sverige.

Samverkan mellan olika trossamfund. Samverkan mellan trossamfund som står varandra nära lokalt har förekommit i olika hög grad. En naturlig samverkanspart för många har varit Svenska kyrkan. Samverkan interreligiös, mellan olika religioner, har också förekommit men inte så frekvent.

Samverkan med studieförbund och folkhögskolor. I kursverksamheten har många samverkat med de studieförbund som relaterar till trossamfunden såsom Sensus, Bilda, Ibn Rushd och NBV. Likaså har samverkan skett med flera folkhögskolor. Folkhögskolor som antingen är en del av det egna trossamfundet eller funnits lokalt nära olika församlingar.

Samverkan med olika aktörer i civilsamhället. Här nämns Röda korset ofta och också de olika mer eller mindre lokala spontana nätverk av eldsjälar och ideella föreningar.

Samverkan med kommuner. Många kommuner har haft svårt att veta hur man skulle ställa sig till samverkan med olika trossamfund. I de kommuner där det innan funnits ett interreligiöst råd eller liknande har det oftast inte varit något problem. Men för de som inte varit vana med att samverka med eller haft kunskap om trossamfunden på orten har man från trossamfunden upplevt en osäkerhet och ibland misstänksamhet från kommunala verksamheter och tjänstemän. Likaså har gällt för migrationsverkets lokala kontor och förläggningar.

9. Kön fördelning i verksamheterna

Det som anges här är grova uppskattningar men kan ändå delas in i tre kategorier.

Verksamhet för ensamkommande flyktingungdomar/unga vuxna. Den gruppen har bestått som bekant av nästan enbart killar/män vilket också speglar verksamheten där de deltagit. Det som verkar vara nytt är att också unga kvinnor har börjat komma, bland annat från Nordafrika, och några trossamfund har lyckats fånga upp den gruppen.

Församlingar med bakgrund i länder som flyktingar kommit från. Här har könsfördelningen varit jämn. Antagligen beroende på att det från början funnits både en hemkänsla och trygghet i att besöka eller låta familjemedlemmar besöka verksamheter.

När det gäller vanlig kursverksamhet i ”svenska” samfund var det initialt en majoritet män som kom. För att hitta sätt som gjorde det möjligt för kvinnor att i allt större grad delta vända man sig direkt med inbjudningar till dem. Exempel är språkundervisning där man erbjuder barnpassning/verksamhet samtidigt. Man kallade språkundervisningen för handarbetscafé där kvinnor handarbetade och lärde sig samtala på svenska samtidigt. Inbjöd ortens kvinnor och flyktingar till att laga mat tillsammans och lära sig de svenska orden för olika maträtter, redskap och mått. I redovisningarna anges också att det är ofta kvinnor som när de börjar behärska svenska på en grundläggande nivå också vill vara med i andra verksamheter i församlingarna där de både får öva vardagssvenska och hitta nya sociala sammanhang.

10. Åldersfördelning i verksamheterna

Detta är omöjligt att besvara. Alla har svarat att det varit från barn till personer i 60-årsåldern. Helt beroende på hur flyktinggrupperna som kommit till orten har sett ut.

11. Betydelse för deltagarna

Vad verksamheten har betytt för deltagarna har många dimensioner. Vad som skrivits i redovisningarna bygger på ledares och frivilligas egna observationer och ska också förstås utifrån detta. Det som anges kan sammanfattas i följande:

Social trygghet. Att få höra hemma någonstans där mötet med sitt nya hemland inte blir skrämmande. Att relatera till nya vänner.

Få ”nycklar” till Sverige. Utan vad bland annat trossamfunden gjort hade de flesta fått vänta mycket länge på att börja lära sig det svenska språket och får kunskap om hur det svenska samhället fungerar. Detta har hjälpt till att bryta en begynnande segregation som gjort det möjligt för många att komma vidare till utbildning eller jobb.

Att växa. En del verksamhet har byggt på flyktingarnas egen kunskap som till exempel musikutövning, matlagning, brödbak, hantverk o s v. Att få visa upp och ibland lära ut det man kan och har lärt bekräftar en och gör mötet mera jämlikt.

12. Vad har detta betytt för församlingarna

Tre saker är återkommande i rapporterna:

Man skriver att man har tvingats börja, i vissa fall igen, arbeta med sitt sociala ansvar som församling och vad det betyder. För många har det öppnat upp nya kontaktytor till lokalsamhället.

Bland de traditionella svenska trossamfunden anger man att församlingsstrukturen och även verksamheten har förändrats i majoriteten av församlingarna. Det har blivit en stor och större kulturell/etnisk blandning, man tar upp olika traditioner och språk i gudstjänsterna och övrig verksamhet. Många mindre församlingar med hög åldersstruktur har helt plötsligt fått barnfamiljer som kommer och gett församlingen både framtidshopp och på alla sätt nytt liv.

Att i praktiken möta människor från andra religioner och tala om vad tro är. Många vet säkert inte vad interreligiös dialog är, men det är det som förekommer. I den interreligiösa dialogen talar man ofta om att första steget är vänskapens dialog. Vad detta kan bära för frukt framgent är lika spännande som ovisst.

13. Avslutningsvis och inför framtiden

Redovisningarna visar att samverkan och samarbetet mellan trossamfunden och olika myndigheter och kommuner har blivit bättre. Man har lärt känna varandra från båda håll, sett och bekräftat betydelsen av varandras arbete och hur det har kunnat komplettera varandra. Denna erfarenhet måste från det offentligas sida dokumenteras, analyseras och aktivt bevaras för framtiden. Frågan är helt enkelt om hur en effektiv samordning mellan kommuner/myndigheter och trossamfund skall se ut och organiseras.

Under hösten 2016 och 2017 lades flera flyktingförläggningar ner och flyktingar förflyttades med ibland mycket kort varsel. Flera trossamfund har beklagat att det inte funnits någon dialog alls eller information från migrationsverket till de trossamfund som på orten eller på annat sätt varit involverad i verksamhet för dessa flyktingar. På det mänskliga planet har många personliga band brutits upp på ett onödigt smärtsamt sätt så att man ibland eller till och med oftast inte ens fått chans att säga hej då och veta vart ens nya vänner skall flytta. Det har också gällt för verksamhet man förberett och när den ska starta så finns inga kvar på orten.

Trossamfunden har lyft fram det positiva i regeringens förtroende för trossamfunden i detta arbete och att man på ett snabbt och effektivt sätt ställt ekonomiska medel till förfogande genom SST. Eftersom flera trossamfund och många lokala församlingar har en svag administrativ beredskap så har det inte varit enkelt och i många, kanske de flesta, fall inte heller gett ett positivt resultat i att söka regeringens nya ekonomiska medel som nu handhas av länsstyrelserna. Detta är en ömsesidig lärandeprocess men har i flera fall försinkat det fortsatta arbetet.

Vad SST kan se så har dessa extra medel använts helt enligt regeringens intentioner. Kombinationen mellan dessa extra medel och de mycket stora insatser från trossamfundens sida när det bland annat gäller volontärers frivilliga och obetalda arbete och egna insamlade medel har gett en utdelning som vida överstiger storleken av dessa extra medel. De har också utgjort en viktig bekräftelse från regeringens sida på trossamfundens betydelse när det gäller frågor som rör mottagande, omhändertagande och akut stöd till människor i utsatta situationer, i detta fall att vara flykting.

Stockholm 2018-01-16

Åke Göransson

Direktör

Myndigheten för stöd till trossamfund

Bilagor:

1. Beslut + fördelning av regeringens särskilda medel.
2. Brev till berörda trossamfund om de särskilda medlen.
3. Brev till berörda trossamfund angående slutredovisning av de särskilda medlen.